AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURO DARBUOTOJŲ NUOSTATOS IR POŽIŪRIS Į KORUPCIJĄ BEI KORUPCIJOS TOLERANCIJĄ

Tyrimas atliktas įgyvendinant Akmenės rajono savivaldybės korupcijos prevencijos 2021–2023 metų programos plano I tikslą – nustatyti priežastis korupcijai pasireikšti savivaldybės institucijose, įmonėse ir įstaigose ir jas pašalinti.

Tyrimą atliko
Visuomenės sveikatos stebėsenos specialistė
Rūta Liubamirskienė

Turinys

Įvadas 3
1. Tyrimo metodologija 4
2. Tyrimo rezultatai 5
2.1. Anketinio tyrimo imties charakteristika 5
2.2. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcinė patirtis 5
2.3. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų požiūris į korupciją 6
2.4. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcijos tolerancijos nustatymas 10
2.5. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcinės nuostatos ir antikorupcinis potencialas 12

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Korupcija (lot. *corruptio* – „gadinimas“, „papirkimas“) yra suvokiama kaip bet koks valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens elgesys, piktnaudžiavimas patikėta galia siekiant asmeninės naudos.

Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos – kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, kitos nusikalstamos veikos, jeigu jos padarytos viešojo administravimo sektoriuje arba teikiant viešąsias paslaugas siekiant sau ar kitiems asmenims naudos: piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimas, piktnaudžiavimas oficialiais įgaliojimais, dokumentų ar matavimo priemonių suklastojimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas ar iššvaistymas, tarnybos paslapties atskleidimas, komercinės paslapties atskleidimas, neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas, nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas, kišimasis į valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklą ar kitos nusikalstamos veikos, kai tokių veikų padarymu siekiama ar reikalaujama kyšio, papirkimo arba nuslėpti ar užmaskuoti kyšininkavimą ar papirkimą.

Korupcija kenkia:

- ekonomikai (gali sumažėti šalies ūkio efektyvumas ir rinkos konkurencija, pablogėti gaminamų prekių ir paslaugų kokybė, prarandamas verslininkų pasitikėjimas valstybės institucijomis ir pan.);
- politiniam-socialiniam gyvenimui (atsiranda socialinė įtampa, veikianti šalies ekonomiką ir politinį stabilumą, mažėja piliečių pasitikėjimas valstybe ir demokratija ir pan.);
- valstybiniam valdymui (blogėja viešojo administravimo kokybė, atsiranda neoficiali sprendimų priėmimo sistema ir pan.);
- tarptautiniams santykiams (mažėja šalies prestižas, prarandama dalis galimų investicijų ir pan.).

Siekiant veiksmingos antikorupcinės aplinkos kūrimo ir įgyvendinimo Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biure, pirmiausia būtina nustatyti, koks yra bendras darbuotojų požiūris į korupciją – kiek plačiai paplitęs šis reiškinys ir koks yra darbuotojų santykis su tokio pobūdžio apraiškomis.

Tyrimo tikslas – atskleisti Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcijos suvokimą ir požiūrį bei nustatyti korupcijos tolerancijos indeksą.

Tyrimo uždaviniai:

1) nustatyti Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcinę patirtį, žinias, nuostatas, požiūrį į korupciją ir jos paplitimą;

2) nustatyti Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcijos tolerancijos indeksą;

3) numatyti antikorupcinės veiklos organizavimo galimybes.

1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metodai. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro (toliau – Biuro) darbuotojų nuostatos ir požiūris į korupciją atskleistas renkant duomenis anketinio tyrimo metodu. Iš viso apklausoje dalyvavo 9 respondentai. Tyrimo ataskaitoje pateikiama informacija apie Biure dirbančių darbuotojų nuostatas, požiūrį į korupciją ir korupcinę patirtį.

Tyrimo paskirtis. Tyrimo rezultatai, aprašantys Biuro darbuotojų korupcijos suvokimo ypatumus bei antikorupcines nuostatas ir korupcinę elgseną sąlygojančius veiksnius, bus panaudoti kuriant Savivaldybės korupcijos prevencijos programą ir jos priemonių planą tikslingai rengiant priemones bei nustatant programos renginių ir iniciatyvų turinį.

Anketinio tyrimo administravimas. Respondentai pildė elektroninę anketos versiją. Tyrimas atliktas 2023 m. lapkričio 3 d. – 2023 m. lapkričio 17 d.

Tyrimo etikos reikalavimų užtikrinimas. Respondentų dalyvavimas anketinėje apklausoje buvo organizuojamas laikantis savanoriškumo principo. Klausimai anketoje buvo pateikiami vengiant jautrių temų, buvo vengiama identifikuoti nesąžiningai besielgiančius konkrečius asmenis. Renkant tyrimo duomenis, respondentams buvo garantuotas informacijos konfidencialumas, tyrimo duomenys pateikiami tik apibendrinti.

2. Tyrimo rezultatai

2.1. Anketinio tyrimo imties charakteristika

Požymis	Kategorija	Skaičius	Procentai
Lytis	Vyras	0	0
	Moteris	9	100
Amžius	Iki 30 metų	1	11,1
	31–40 metų	2	22,2
	41–50 metų	3	33,3
	51–60 metų	2	22,2
	61 ir daugiau metų	1	11,1
Išsilavinimas	Aukštasis universitetinis	4	44,4
	Aukštasis neuniversitetinis	2	22,2
	Aukštesnysis	3	33,3
	Vidurinis	0	0

Visos respondentės – moterys. Daugiausia respondentų – 33,3 proc. – sudaro darbuotojai nuo 41 iki 50 metų. Tarp respondentų vyrauja aukštasis universitetinis išsilavinimas – 44,4 proc.

2.2. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcinė patirtis

Bandant suprasti respondentų santykį su korupcija, buvo klausiama, ar jie ar jų kolegos darbe buvo susidūrę su korupcinio pobūdžio veikla.

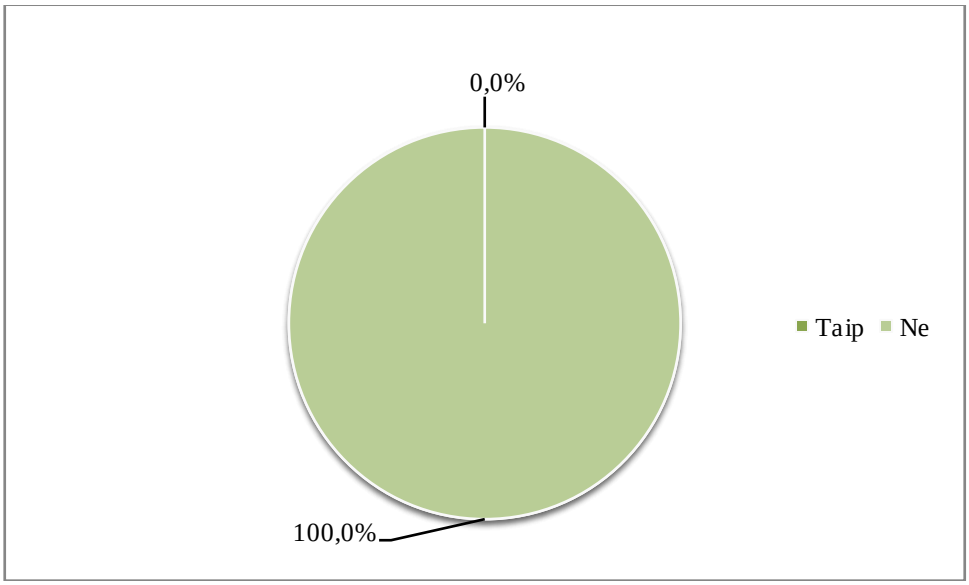

1 pav. Atsakymų į 4 klausimą „Ar yra buvę situacijų, kai Jums ar Jūsų kolegai darbe buvo siūlomas kyšis ar buvote kitaip susidūręs su korupcinio pobūdžio veikla?“ pasiskirstymas

Tyrimo duomenys parodė, kad nei vienas tyrime dalyvavęs respondentas nebuvo darbe susidūrę su korupcinio pobūdžio veikla.

Tyrime dalyvavusiems respondentams, kurie nurodė, kad su korupcijos apraiškomis nei jie patys, nei jų kolegos darbe nebuvo susidūrę, buvo užduotas klausimas: ar jie praneštų įstaigos vadovui, jei jų darbe pasitaikytų korupcinio pobūdžio veikla. Apibendrinti respondentų atsakymai pateikiami 2 pav.

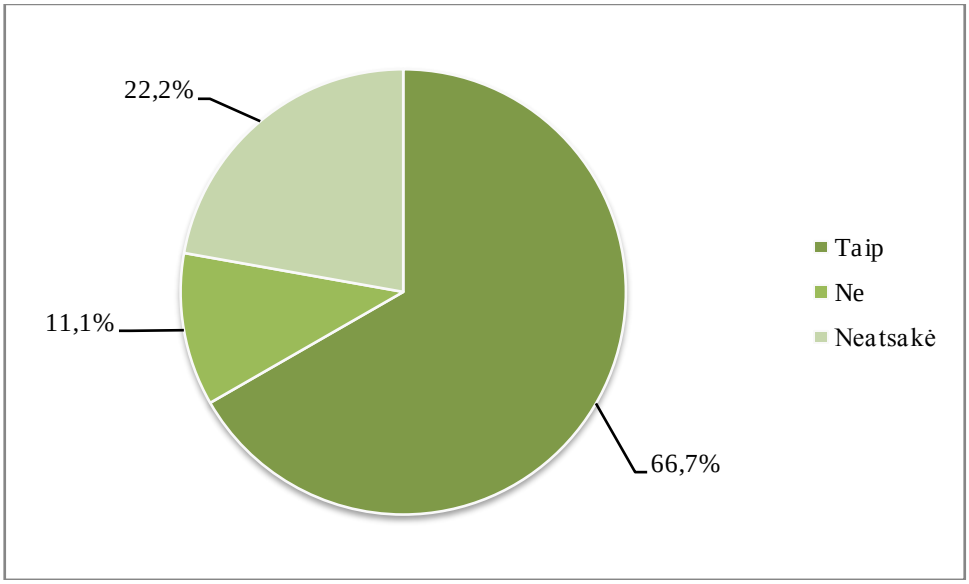

2 pav. Atsakymų į 6 klausimą „Jei atsakymas į 4 klausimą yra NE, ar praneštumėte įstaigos vadovui (ar teisėsaugos institucijoms) apie Jums siūlomą kyšį ar kitą korupcinio pobūdžio veiklą?“ pasiskirstymas

Respondentų atsakymai pasiskirstė taip: 66,7 proc. nurodė, kad praneštų įstaigos vadovui (ar teisėsaugos institucijoms) apie korupcinio pobūdžio veiklą, o 22,2 proc. nurodė, kad apie korupcinio pobūdžio veiklą nepraneštų, o 11,1 proc. į šį klausimą neatsakė (žr. 2 pav.).

2.3. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų požiūris į korupciją

Efektyvūs pranešimų apie neetišką elgesį ir korupciją mechanizmai yra svarbūs korupcijos prevencijai, korupcijos rizikų valdymui ir korupcijos užkardymui. Galimybė saugiai ir paprastai pranešti apie galimus korupcijos atvejus – itin svarbi kovos su korupcija dalis. Tačiau reta viešojo sektoriaus institucija Lietuvoje aiškiai viešai skatina apie pastebėtą neetišką ar galimai korumpuotą elgesį pranešti ir savo darbuotojus. Dėl šių priežasčių vis daugiau viešojo sektoriaus organizacijų visame pasaulyje įsidiegia vidinius kanalus pranešimams apie galimą korupciją ir skatina darbuotojus netylėti. Vidinis pranešimų kanalas su aiškiais saugumo standartais ir aiški vadovų pozicija, skatinanti pranešti apie pastebėtus pažeidimus, gali tapti tvaria priemone, padedančia užtikrinti geresnį vidinių rizikų valdymą.

Taigi, viešojo sektoriaus institucijos turėtų sukurti pranešimams apie pažeidimus skirtas priemones ir kanalus, kad visi valstybės tarnautojai, viešajame sektoriuje dirbantys asmenys, piliečiai ir kitų institucijų atstovai galėtų jais pasinaudoti. Šiais kanalais būtų galima pranešti

apie galbūt padarytus ar daromus pažeidimus. Taip pat būtų galima pateikti informaciją apie asmens ar asmenų elgesį, kuris, pranešėjo nuomone, prieštarauja Valstybės tarnautojo etikos kodeksui, įskaitant situacijas, įvykius ir veiksmus, darančius poveikį atskiriems darbuotojams ar didesnėms darbuotojų grupėms ir dėl kurių gali atsirasti neigiamų pasekmių (turtinės ar neturtinės žalos valstybei ar savivaldybei, žalos institucijai, kurioje dirba pranešėjas, jos vadovo ar kito darbuotojo reputacijai) ir kurie gali turėti įtakos motyvacijai dirbti, darbo našumui ar saugumui.

Akmenės rajono savivaldybės administracija turi sukurtą „pranešimo kanalą“. Informacija, kur ir kaip pranešti apie galimas korupcijos apraiškas ir kas atsakingas už šio kanalo priežiūrą, skelbiama Akmenės rajono savivaldybės interneto svetainėje www.akmene.lt skiltyje „Korupcijos prevencija“.

Biuro darbuotojams buvo užduotas klausimas, kokiu būdu jie sutiktų pranešti apie netinkamą ar galimai korumpuotą darbuotojų elgesį (žr. 3 pav.).

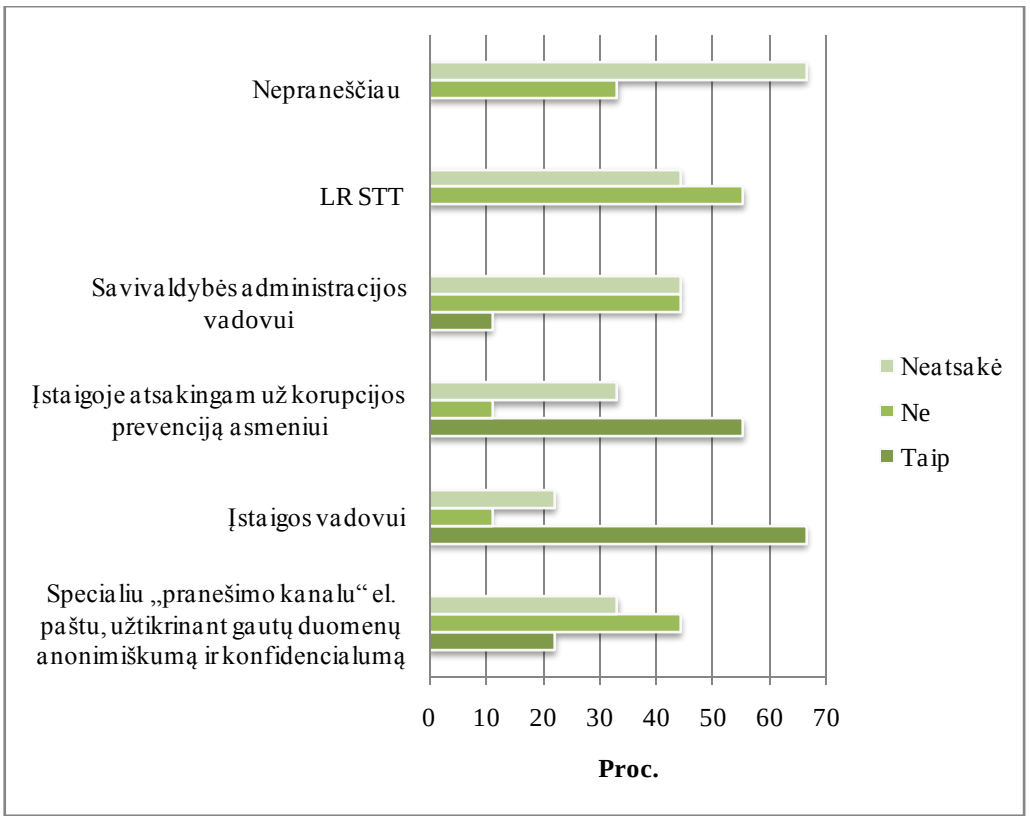

3 pav. Atsakymų į 7 klausimą „Jei ateityje darbe susidurtumėte su netinkamu ar galimai korumpuotu darbuotojų elgesiu, apie tai sutiktumėte pranešti?“ pasiskirstymas

Atsakydami į šį klausimą respondentai galėjo žymėti kelis atsakymo variantus. Gauti atsakymai parodė, kad respondentai labiausiai pasitikėtų įstaigos vadovu ir asmeniu, kuris įstaigoje yra atsakingas už korupcijos prevenciją. Darbuotojai tai pat praneštų specialiu „pranešimo kanalu“ el. paštu, užtikrinant gautų duomenų anonimiškumą ir konfidencialumą.

33,3 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų atsakė, kad nepraneštų apie įtariamas korupcijos apraiškas arba netinkamą darbuotojų elgesį (žr. 3 pav.).

Akcentuotina, kad Savivaldybės administracijoje yra sukurtas specialus „pranešimo kanalas“. Gyventojai ir darbuotojai turi galimybę pranešti apie galimas korupcijos apraiškas

el. paštu, paliekant anoniminį pranešimą Akmenės rajono savivaldybės interesantų priimamajame, tiesiogiai kreipiantis į už korupcijos prevenciją Akmenės rajono savivaldybės administracijoje atsakingą asmenį arba į Akmenės rajono savivaldybės antikorupcijos komisijos narius. Nuo įkūrimo „pranešimo kanalu“ nėra gauta jokių pranešimų apie įtariamus korupcijos atvejus.

Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, būtina stiprinti vidinius informacijos atskleidimo būdus: užtikrinti „pranešimo kanalo“ pranešėjų anonimiškumą ir optimalų pranešimo pateikimą.

Siekiant, kad pranešėjų apsaugos mechanizmas tinkamai funkcionuotų ir atitiktų savo paskirtį, respondentų buvo paprašyta nurodyti, kokios priežastys jiems trukdo pranešti apie galimas korupcijos apraiškas ar netinkamą darbuotojų elgesį. Apibendrinti respondentų atsakymai pateikiami 4 pav.

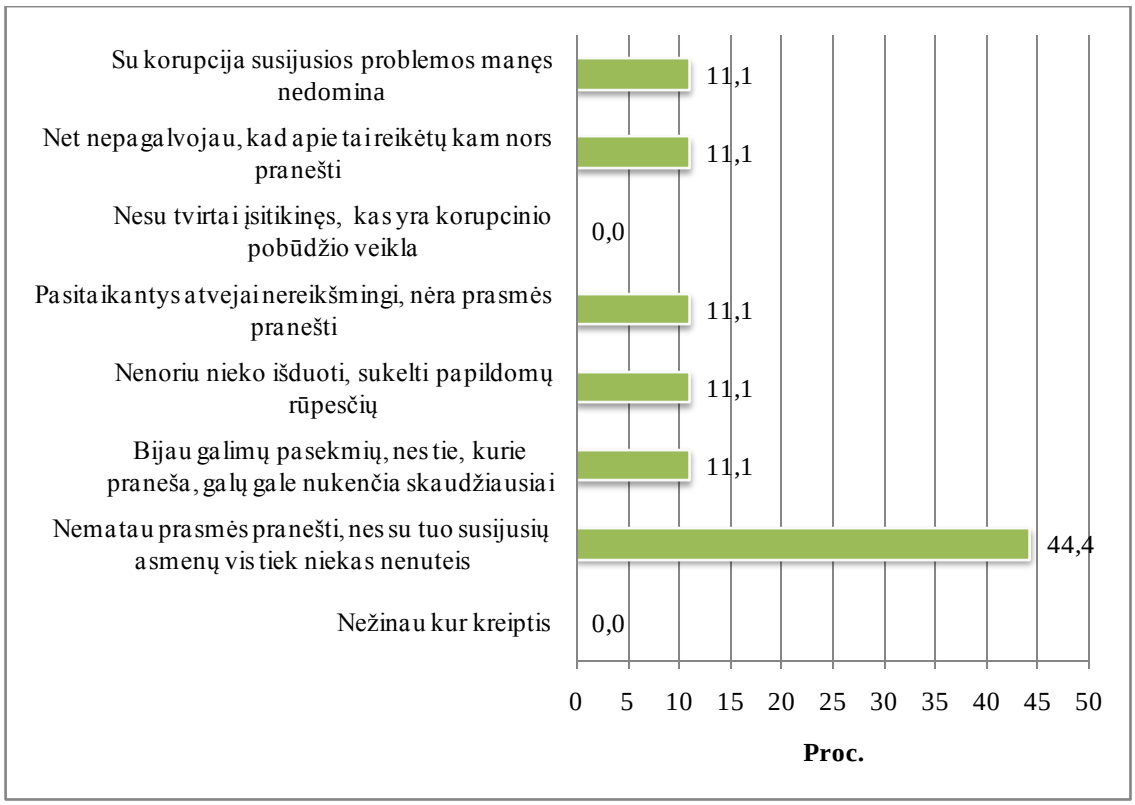

4 pav. Atsakymų į 8 klausimą „Kokia priežastis labiausiai trukdo pranešti apie korupcinio pobūdžio veiklą?“ pasiskirstymas

Tyrimo rezultatai parodė, kad Biuro darbuotojams pranešti apie korupcijos apraiškas trukdo požiūris, jog „Nematau prasmės pranešti, nes su tuo susijusių asmenų vis tiek niekas nenuteis“ – 44,4 proc. (žr. 4 pav.).

Respondentams buvo užduotas klausimas, ar, jų nuomone, Akmenės rajono savivaldybės įstaigose yra korupcijos apraiškų. Apibendrinti respondentų atsakymai pateikiami 5 pav.

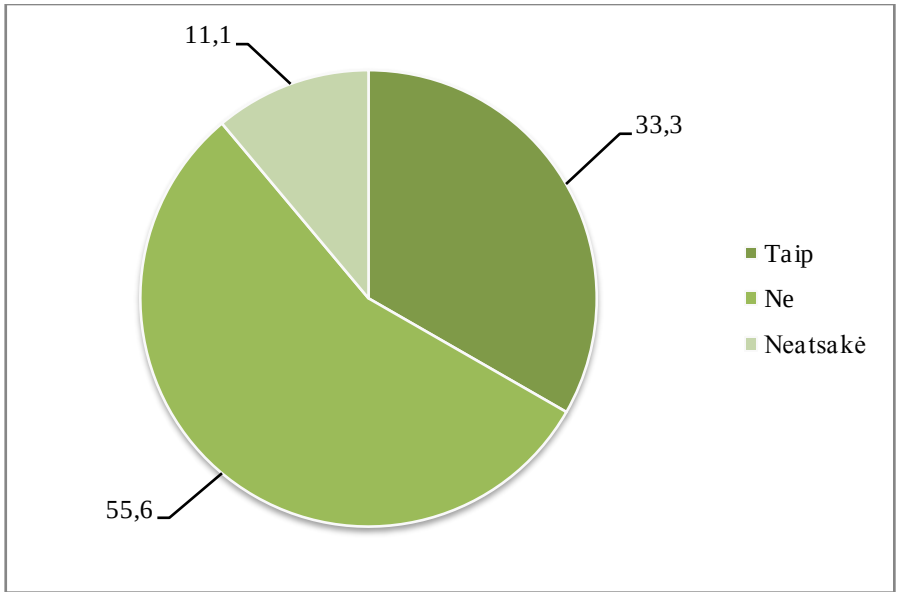

5 pav. Atsakymų į 9 klausimą „Kaip jūs manote, ar Akmenės rajono savivaldybės įstaigose yra korupcijos apraiškų?“ pasiskirstymas

Respondentų atsakymai pasiskirstė taip – 55,6 proc. visų apklaustųjų nurodė, kad, jų nuomone, korupcijos apraiškų Akmenės rajono savivaldybės įstaigose nėra. O 33,3 proc. apklaustųjų, nurodė, kad jų nuomone, korupcija Akmenės rajono savivaldybės įstaigose egzistuoja. Vienas asmuo į klausimą neatsakė.

Respondentams taip pat buvo užduotas klausimas, ar, jų nuomone, Akmenės rajono savivaldybės administracijoje yra korupcijos apraiškų.

55,6 proc. visų apklaustųjų nurodė, kad, jų nuomone, korupcijos apraiškų Akmenės rajono savivaldybės administracijoje nėra. 33,3 proc. apklaustųjų, nurodė, kad, jų nuomone, korupcija Akmenės rajono savivaldybės administracijoje egzistuoja. 11,1 proc. į šį klausimą neatsakė (6 pav.).

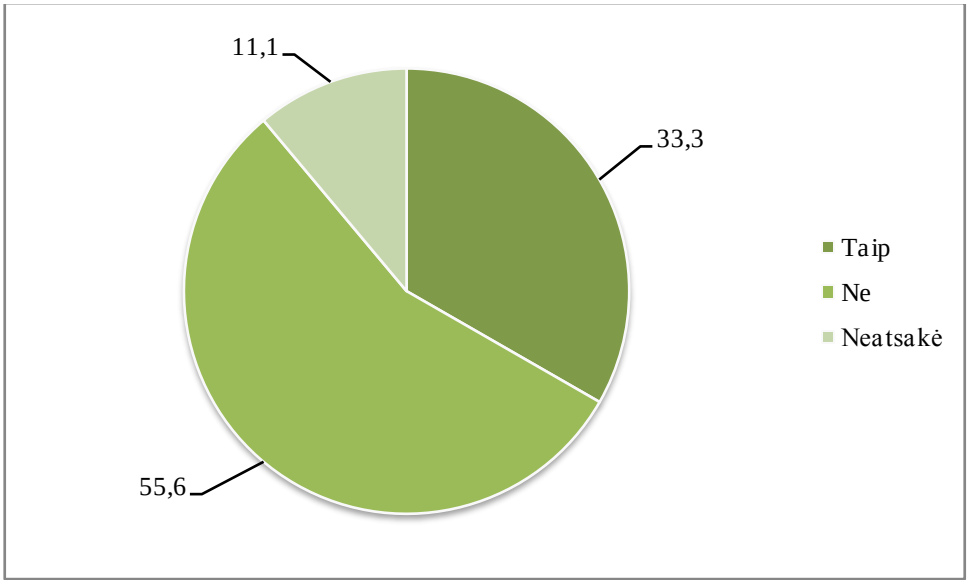

6 pav. Atsakymų į 11 klausimą „Kaip jūs manote, ar Akmenės rajono savivaldybės administracijoje yra korupcijos apraiškų?“ pasiskirstymas

2.4. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcijos tolerancijos nustatymas

Lietuvoje tiek viešasis, tiek privatus sektorius turėtų siekti nulinės korupcijos tolerancijos. Pirmasis žingsnis link efektyvios nulinės korupcijos tolerancijos yra situacijos analizė arba, kitaip tariant, nusistatymas, koks yra nulinės korupcijos tolerancijos indeksas.

Svarbu nustatyti, koks yra bendras visų Biuro darbuotojų požiūris į korupciją – kiek plačiai paplitęs šis reiškinys ir koks darbuotojų santykis su tokio pobūdžio apraiškomis.

Siekiant nustatyti Biuro darbuotojų korupcijos toleranciją, respondentams anketinės apklausos metu buvo pateikta 11 įvairių korupcinės veikos situacijų, apimančių politinę, socialinę, sveikatos sritį, kurias jie turėjo įvertinti kaip priimtinas arba nepriimtinas. Detalus atsakymų pasiskirstymas pagal sritis pateiktas (žr. 7 pav.).

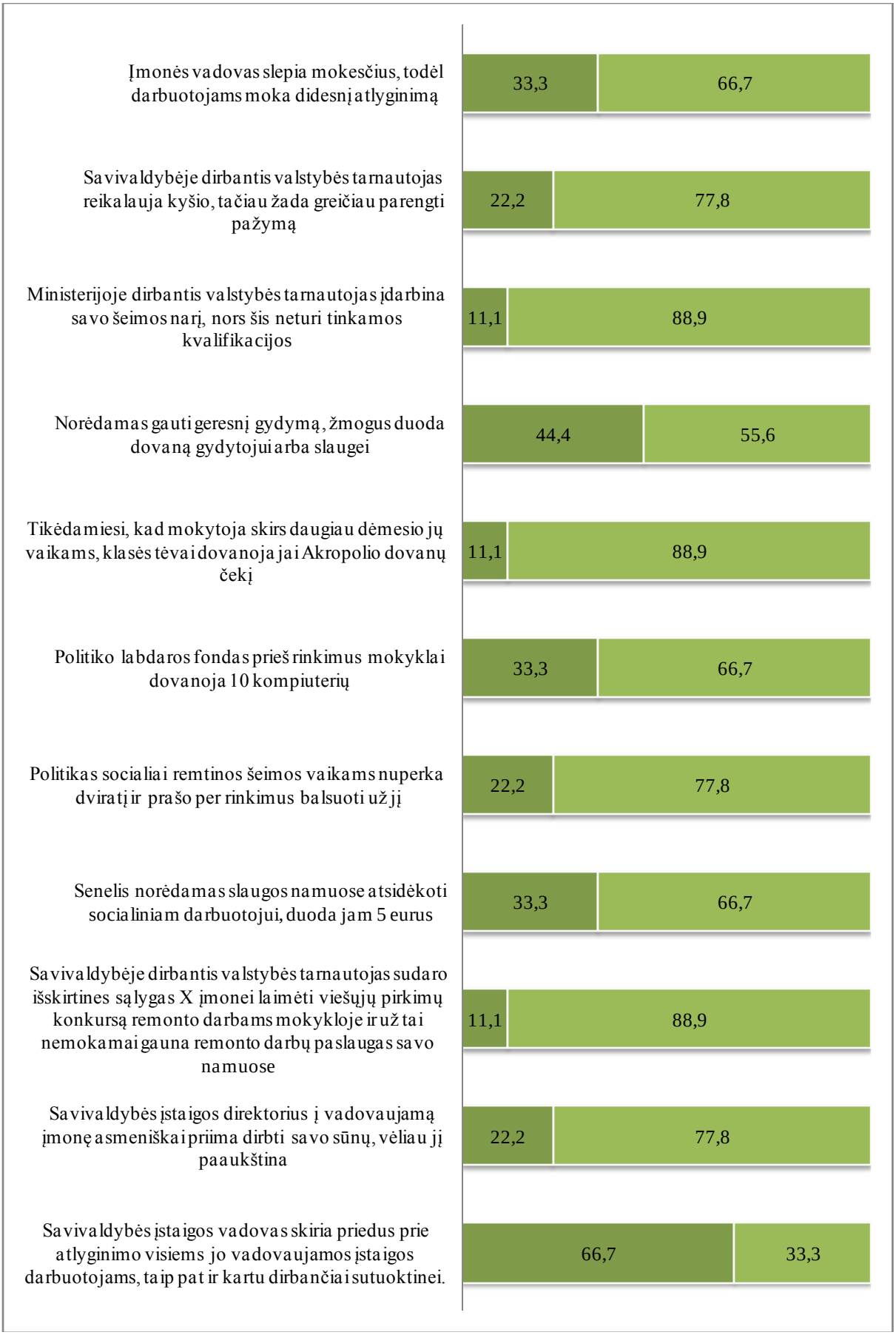

7 pav. Akmenės rajono savivaldybės Biuro darbuotojų požiūris į korupcijos apraiškas

Nulinės tolerancijos korupcijai procentas buvo vertinamas sumuojant tik tuos respondentus, kurie visas anketinėje apklausoje nurodytas korupcijos apraiškas nurodė kaip netoleruotinas. Jei bent viena korupcinė veika buvo pažymėta kaip toleruotina, respondentas buvo vertinamas kaip toleruojantis korupcijos apraiškas. Tyrimas parodė, kad Biuro darbuotojų nulinės tolerancijos korupcijai lygis yra 22,2 proc. Tai reiškia, kad penktadalis visų tirtų Biuro darbuotojų pasisako, kad netoleruoja korupcijos apraiškų.

2.5. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro darbuotojų korupcinės nuostatos ir antikorupcinis potencialas

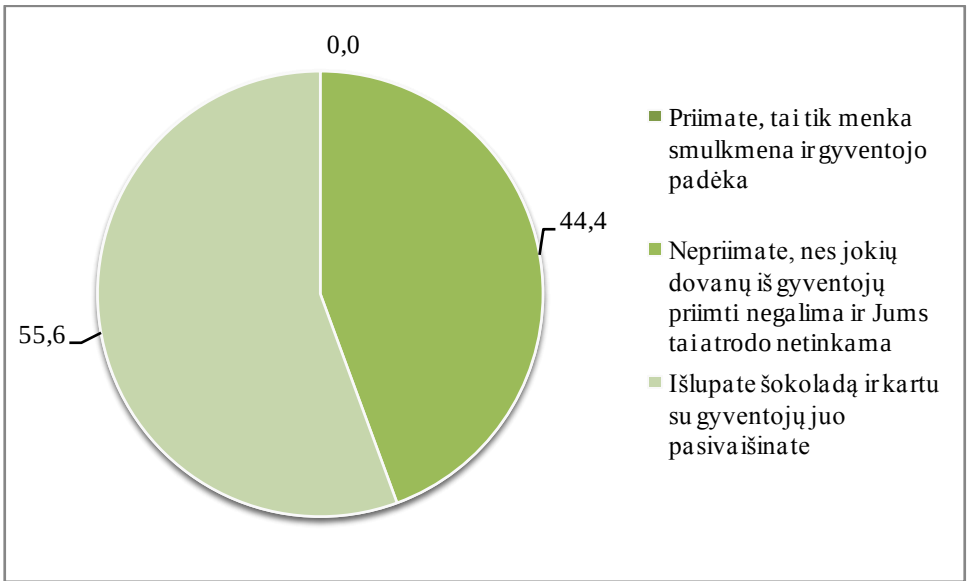

8 pav. Atsakymų į 13 klausimą „Esate Savivaldybės įstaigos darbuotojas. Gyventojas, norėdamas padėkoti Jums už suteiktas paslaugas, atneša šokolado. Jūsų veiksmai:?“ pasiskirstymas

Kartais atrodo, kad atsisakydami priimti visiškai nekaltą padėką, simbolinės vertės dėmesio ženklą, rizikuojame įžeisti ją įteikti norėjusį asmenį, kurio ketinimai, galbūt, buvo patys geriausi. Vis tik atmintina, kad iš pažiūros net kilniausių ketinimų turinčio asmens dovana gali sukelti tam tikrų, o kartais ir rimtų problemų dovaną priėmusiam valstybės tarnyboje dirbančiam asmeniui.

Kada tai atsitiks ir ar atsitiks, priklauso nuo kiekvienos konkrečios situacijos, o labiausiai – nuo paties valstybės tarnyboje dirbančio asmens elgesio. Todėl verta prisiminti iš senovės Graikijos mus pasiekusį gana teisingą priežodį apie „danajų dovanas“ kaip klastos, nelaimių bei neišvengiamos pražūties tam, kam jos yra skirtos, sinonimą.

Daugiau kaip pusė respondentų – 55,6 proc. nurodė, kad priimtų šokoladą iš gyventojo ir kartu su juo šokoladu pasivaišintų. 44,4 proc. nurodė, kad šokolado nepriimtų. Akcentuotina, kad viešajame sektoriuje dirbantys asmenys apskritai neturėtų priimti (teikti) dovanų, kurios būtų duodamos ne pagal tradicijas ir protokolą arba, nors ir pagal tradicijas ir protokolą, tačiau esant situacijoms, kai vien tokio dovanojimo aplinkybės – vieta, laikas, forma ir pan. – visuomenės galėtų būti suprastos nevienareikšmiškai bei vertinamos prieštaringai (t. y. sukeltų interesų konflikto minėtų asmenų veikloje regimybę). „Dovanos“,

tiesiogiai ar netiesiogiai priimamos iš asmenų (teikiamos asmenims), su kurių interesais susijusį klausimą išsprendė, sprendžia ar galėtų spręsti ateityje valstybės tarnyboje dirbantis asmuo, vos tik apdovanojimo faktas taps viešai žinoma aplinkybe, neabejotinai ir visiškai pagrįstai visuomenėje bus suprastos kaip paprasčiausias būdas. Nors atplėštu šokoladu kartu pasivaišino gyventojas, tai nepaneigia fakto, kad gyventojas ateityje gali tikėtis iš valstybės tarnautojo jam palankesnių sprendimų .

Siekiant nustatyti respondentų antikorupcinį potencialą buvo užduotas klausimas, ar jiems pakanka žinių apie korupciją ir ar norėtų daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti. Daugiau nei pusės respondentų nuomone, jiems žinių apie korupciją pakanka (66,7 proc.) ir daugiau sužinoti jie nenorėtų (77,8 proc.) (žr. 9 pav., 10 pav.).

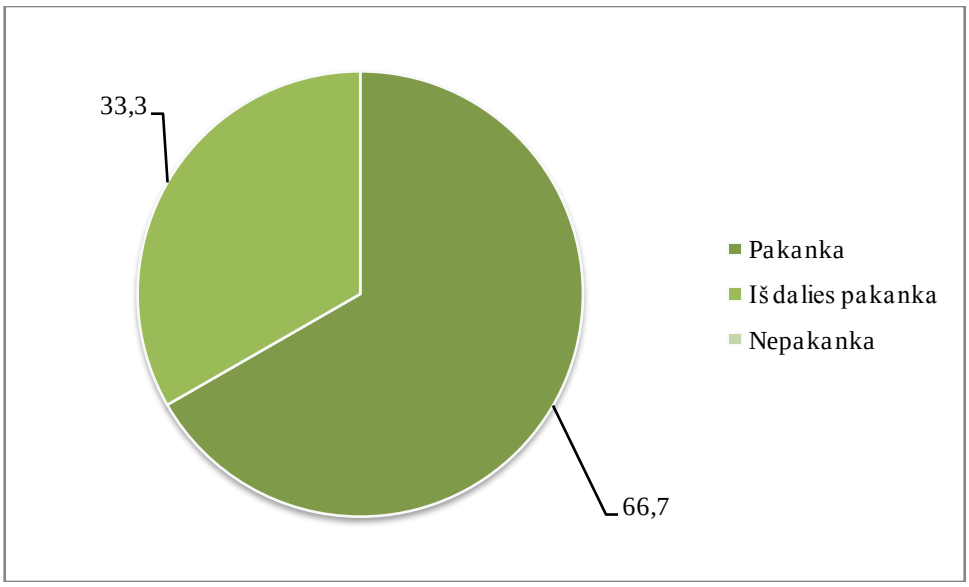

9 pav. Atsakymų į 14 klausimą „Ar Jums pakanka žinių apie korupciją?“ pasiskirstymas

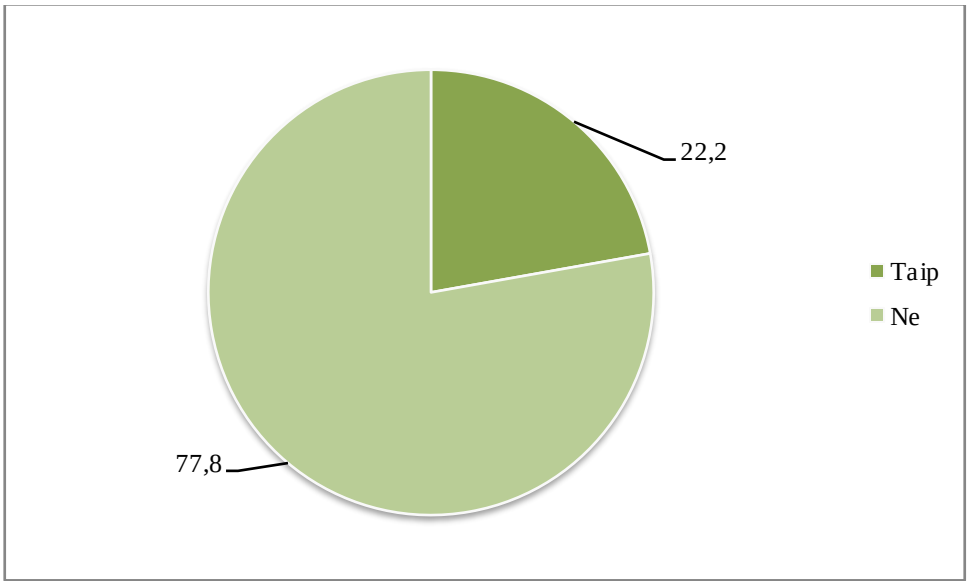

10 pav. Atsakymų į 15 klausimą „Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie korupciją ir kaip su ja kovoti?“ pasiskirstymas